

Verkenning Samen naar School

Organisatie en inrichting van de Samen naar School-initiatieven en hun voornemens en de wensen van ouders omtrent formeel onderwijs

Verkenning Samen naar School

Organisatie en inrichting van de Samen naar School-initiatieven en hun voornemens en de wensen van ouders omtrent formeel onderwijs

Rapport ten behoeve van het Steunpunt Passend Onderwijs

Auteurs:

- Peter Hulsen
- Tom Langbroek

Met medewerking van Kim van Lieshout, Mirren Adrichem en Kees Lieverse

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
H1 Inleiding	7
1.1 Introductie	7
1.2 Doel van het onderzoek	8
1.3 Opbouw van dit rapport	9
H2 Plan van aanpak	10
2.1 Stappenplan	10
H3 Resultaten	14
3.1 Het landschap van Samen naar School-klassen	14
3.2 Wensen en beelden van initiatieven ten aanzien van formeel onderwijs	16
3.3 Wensen en beelden van ouders ten aanzien van formeel onderwijs	20
H4 Slotbeschouwing: werkzaamheid van begeleiding bij de stap naar formeel onderwijs	22
4.1 Formalisering van onderwijs vraagt samenwerking	22
4.2 Opties voor de invulling van een begeleidende functie	23
Bijlagen	25
Bijlage 1: Lijst van geïnterviewde initiatieven	25
Bijlage 2: Interviewleidraad	26
Colofon	30

Dit document (inclusief eventuele bijlagen) is opgesteld door BMC en de (auteurs)rechten met betrekking tot de inhoud en het format van dit document berusten bij BMC. Dit document is uitsluitend bedoeld voor gebruik door de opdrachtgever en mag niet worden gepubliceerd of aan anderen ter beschikking worden gesteld zonder uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van BMC.

Samenvatting

Een Samen naar School-klas is een aangepast klaslokaal voor kinderen met een beperking binnen of vlakbij een gewone buurtschool. In hun eigen klas krijgen ze onderwijs op maat, met alle zorg en ondersteuning die ze nodig hebben. De zorg en ondersteuning in deze groepen wordt in het overgrote deel van de Klassen bekostigd op basis van de Wet langdurige zorg (Wlz) of de Jeugdwet, op naturabasis op de schaal van de groep of via persoonsgebonden budgetten. Op dit moment omvatten op vijf na alle Samen naar School-klassen in hun geheel kinderen die ontheven zijn van de leerplicht. De ontwikkeling van de betrokken kinderen heeft in die gevallen niet officieel de status van 'onderwijs', ook al werkt de Samen naar School-klas samen met een school en is ze daarin gehuisvest.

Mede op verzoek van het Ministerie van OCW heeft het Steunpunt Passend Onderwijs aan BMC gevraagd de organisatie en inrichting van de bestaande Samen naar School-klassen in kaart te brengen en te verkennen of zij zich wensen om te vormen van zorgklassen naar groepen die passen binnen het onderwijsstelsel, met de bijbehorende rechten en plichten, en of ook de betrokken ouders daarnaar streven. Ten behoeve van deze verkenning zijn 14 initiatieven geïnterviewd, die samen 23 Klassen omvatten.

Het landschap van Samen naar School-klassen

De Samen naar School-klassen zijn alle tot stand gekomen om inclusief opgroeien en de ontwikkeling van kinderen te bevorderen. Uit de interviews komt naar voren dat de Samen naar School-klassen een grote variëteit kennen ten aanzien van hun organisatievorm en inrichting. De initiatieven en de Klassen verschillen van elkaar wat betreft hun doelgroep, het op dit moment wel of niet bieden van formeel onderwijs, hun benadering van de ontwikkeling van kinderen en de toepassing van leerlijnen en methodieken, de relatie tot de gastschool en de wijze waarop de zorg in de Klas wordt bekostigd.

Wensen en beelden van initiatieven ten aanzien van formeel onderwijs

Vijf Klassen werken op dit moment al aan de ontwikkeling van de kinderen met formeel onderwijs en omvatten kinderen die in het onderwijs staan ingeschreven. Een van deze initiatieven omvat zowel kinderen die zijn ingeschreven als kinderen die (tijdelijk) ontheven zijn. Opvallend is dat de Klassen die formeel onderwijs bieden dit reeds vanaf hun start doen. Er zijn nog geen Klassen gaandeweg overgegaan naar formeel onderwijs.

Van de Klassen die nog geen formeel onderwijs bieden, heeft een aantal de wens of het voornemen om te werken aan de transitie naar onderwijs. De meeste Klassen waren er ten tijde van het interview nog niet van op de hoogte dat erkend onderwijs op dit moment wettelijk enkel mogelijk is onder het formele gezag van een bestaande school dan wel door de kinderen op een school in te schrijven. Ze geven aan dat een landelijke leidraad omtrent wat er mogelijk is en ook ondersteuning hen daarbij zouden helpen.

De relatie met de gast-basisschool is vaak ook vanuit de zorgcontext al hard werken. In veel omgevingen ervaren Samen naar School-klassen dat zij nu nog niet als vanzelf welkom zijn bij het samenwerkingsverband passend onderwijs of bij gemeenten voor gedachtewisseling over hoe zij zouden kunnen inpassen in het regionale onderwijslandschap. Ook zorgen over risico's voor de kwaliteit van wat reeds is opgebouwd geven aanleiding tot terughoudendheid of aarzeling omtrent een stap naar formeel onderwijs.

Wensen en beelden van ouders ten aanzien van formeel onderwijs

Ouders hebben uiteenlopende overwegingen ten aanzien van de optie van formeel onderwijs. Deels uiten ouders de wens hun kind te kunnen inschrijven als onderwijsgerechtigde leerling. Soms gaat het daarbij om de overtuiging dat hun kind gebaat is bij onderwijs of dat ze meerwaarde verwachten van het didactische niveau van een leerkracht, soms ook om erkenning van hun kind als mens, met dezelfde rechten als anderen.

Deels waarderen ouders hoe in de Samen naar School-aanpak, ook in de Klassen die nog geen formeel onderwijs omvatten, de ontwikkeling en het stimuleren van de kinderen een plaats heeft binnen de zorgsetting. Belangrijke factoren voor ouders in relatie tot onderwijs zijn dat hun kind de benodigde zorg blijft krijgen en de bekostiging daarvan. In het bijzonder ouders van kinderen met in de tijd beperkte indicaties op basis van de Jeugdwet ervaren op dit vlak telkens weer spanning. Hoe onderwijs volgen en zorg gebruiken samen kunnen gaan, is in veel contexten en ook voor betrokken instanties vaak nog een zoektocht. Ouders gaan ervan uit dat de professionals die de voorziening leiden hen duidelijkheid en zicht op mogelijkheden kunnen bieden. Zolang de professionals waarmee ouders schakelen hen door onbekendheid nog niet kunnen verzekeren dat ze de zorg voor hun kind niet in de waagschaal stellen door het in te schrijven in het onderwijs, zien zij het aangaan van onderwijs voor hun kind als een risico. Praktijkvoorbeelden en -ervaring uit andere Klassen zouden op dit punt werkzaam kunnen zijn.

Werkzaamheid van begeleiding bij de stap naar formeel onderwijs

Een transformatie van Samen naar School-klassen naar formeel onderwijs zou worden bevorderd door informatie daarover en ondersteuning op maat te bieden, zo komt uit de interviews met de initiatieven naar voren. Eventuele begeleiding kan werkzaam zijn als deze voor elke betrokken partij bij een Samen naar School-initiatief een acceptabele gesprekspartner en bron van informatie is.

Formalisering van het onderwijs vraagt dat ouders hun kinderen inschrijven. Dat vraagt dat de ouders accuraat geïnformeerd worden, zodat zij zich begeleid voelen bij de keuze die zij maken voor hun kind.

Om formalisering van het onderwijs in Samen naar School-klassen effectief te laten zijn, is het nodig in de uitwerking aan te sluiten bij de specifieke situatie per Klas, in termen van de doelgroep, de benadering van ontwikkeling, leerlijnen en methodieken, de wijze van zorgbekostiging, de relatie tot de gastschool en uiteraard de ambities van de desbetreffende Klas. Onderwijs maken vraagt dus maatwerk.

De Klassen die al formeel onderwijs omvatten, tonen hoe dat per situatie op specifieke wijze vorm krijgt en wordt georganiseerd, in samenwerking met - naast de ouders - het betrokken schoolbestuur, het samenwerkingsverband en gemeenten.

Een aanpak langs bovenstaande lijn vraagt kennis van wet- en regelgeving, in het bijzonder de mogelijkheden en ruimte die daarin geboden worden, en van de rollen en bevoegdheden van instanties. Begeleiding kan eraan bijdragen om vanuit Samen naar School-initiatieven in samenwerking met instanties en organisaties steeds meer kinderen gebruik te laten maken van hun recht op onderwijs.

H1 | Inleiding

1.1 Introductie

Elk kind kan zich ontwikkelen, als het maar passend onderwijs krijgt. Dat geldt ook voor kinderen met beperkingen, liefst ook met leeftijdsgenootjes zonder handicap. Want veel kinderen met een handicap zijn eenzaam en samen naar school gaan is dé manier om andere kinderen te ontmoeten.

Een Samen naar School-klas is een aangepast klaslokaal voor kinderen met een (ernstige meervoudige) beperking binnen of vlakbij een gewone buurtschool. In hun eigen klas krijgen ze onderwijs op maat, met alle zorg en ondersteuning die ze nodig hebben. Daar zijn aangepaste middelen, er is aangepast meubilair en spelmateriaal. Veelal is ook het gezamenlijke speelplein voor hen toegankelijk en waar mogelijk doen de kinderen gewoon mee met de andere leerlingen, tijdens bepaalde lessen, het kringgesprek, gym of het speelkwartier.

Ontwikkeling van kinderen laten plaatsvinden binnen officieel erkend onderwijs, en daarmee mogelijk maken dat kinderen worden ingeschreven als leerling, vraagt dat het wordt geboden onder het bevoegd gezag van een school. Dan is ook onderwijsbekostiging mogelijk.

Elk kind heeft recht op onderwijs. Dat recht volgt uit internationale, door Nederland ondertekende verdragen en wordt ook politiek en maatschappelijk steeds breder gedeeld. Het huidige onderwijsaanbod sluit in dit opzicht nog niet aan bij de ontwikkeling in de samenleving. Nederland telt - binnen het speciaal onderwijs - scholen die zich richten op onderwijs voor leerlingen met een meervoudige beperking, ook wel tytylscholen. Het aantal en de spreiding daarvan is niet toereikend om alle kinderen met meervoudige beperkingen te kunnen bedienen. Een deel van de ouders is bovendien op zoek naar een mogelijkheid waarop hun kind kan opgroeien in een inclusieve context. Daarnaast werkt nog door dat jarenlang aan ouders van kinderen met meervoudige beperkingen is voorgehouden dat hun kind 'toch nooit naar school zou kunnen' en dat ze zich daarom maar beter konden richten op het verzekeren van levenslange zorg. In het verlengde hiervan zijn deze kinderen vaak ontheven van de leerplicht. De consequentie is dat enkele duizenden kinderen met een beperking niet naar school gaan.

Nederland telt op dit moment (in de telling van de Stichting Het Gehandicapte Kind) meer dan veertig Samen naar School-klassen. Meer dan tien zijn er in oprichting (www.samennaarschool.nl, geraadpleegd op 23 januari 2022). De huidige Samen naar School-klassen zijn met name geconcentreerd in de westelijke helft en het midden van Nederland, in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Gelderland, Noord-Brabant, Friesland, Drenthe, Overijssel en Limburg tellen een enkele Klas. Zeeland en Groningen nog geen. In de oostelijke helft van het land zijn enkele initiatieven in oprichting.

De zorg en ondersteuning in deze groepen wordt in het overgrote deel van de Klassen bekostigd op basis van de Wet langdurige zorg (Wlz) of de Jeugdwet, op naturabasis op de schaal van de groep of via persoonsgebonden budgetten. Op dit moment omvatten veel van de Samen naar School-klassen kinderen die ontheven zijn van de leerplicht. De ontwikkeling van de betrokken kinderen heeft in die gevallen niet officieel de status van 'onderwijs', ook al werkt de Samen naar School-klas samen met een school. Van een vijftal Samen naar School-klassen zijn de leerlingen (deels) ingeschreven in het onderwijs. In deze gevallen kunnen onderwijsbudgetten worden ingezet.

1.2 Doel van het onderzoek

Samen naar School-klassen zijn in eerste instantie ontstaan vanuit het streven om kinderen samen te laten opgroeien. Waar kinderen een flink deel van hun jonge leven op school zijn, is de school een plek om inclusie in praktijk te brengen. En natuurlijk ontwikkelen alle kinderen zich en hebben ze er ook recht op daarbij te worden begeleid binnen de mogelijkheden en kwaliteitsmaatstaven van het publieke onderwijs. In deze context is de behoefte ontstaan de ontwikkeling van kinderen in Samen naar School-klassen formeel (en dus ook financieel) als onderwijs erkend te laten zijn.

Samen naar School-klassen komen vaak voort uit initiatieven van ouders. In andere gevallen nemen leerkrachten, onderwijsdirecties of zorgprofessionals het initiatief. Binnen de kring van de Samen naar School-klassen zijn in onderlinge samenwerking en in samenwerking met scholen uiteenlopende organisatievormen ontstaan. Ouders zijn steeds nauw betrokken. De zorg, ondersteuning en ontwikkeling van hun kind is immers per definitie maatwerk. Als ouders zijn zij deskundig als het gaat om de behoeften, voorkeuren en mogelijkheden van hun kind.

Mede op verzoek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) wil het Steunpunt Passend Onderwijs de organisatie en inrichting van de bestaande Samen naar School-klassen in kaart brengen en verkennen of zij zich wensen om te vormen van zorgklassen naar groepen die passen binnen het onderwijsstelsel.

Het **kernvraagstuk** voor de gevraagde verkenning luidt als volgt:

Het Steunpunt Passend Onderwijs vraagt BMC om te inventariseren hoe de huidige Samen naar School-initiatieven zijn georganiseerd en ingericht. Ook is BMC gevraagd om te verkennen of deze initiatieven erop gericht zijn om formeel erkend onderwijs te bieden, met de bijbehorende rechten en plichten, en of ook de betrokken ouders daarnaar streven.

Deelvragen:

We onderscheiden de volgende deelvragen:

- *Welke organisatievorm en inrichting kennen de huidige Samen naar School-klassen?*
- *Zien initiatiefnemers en ouders meerwaarde in formeel erkend onderwijs in de Samen naar School-klassen en willen de organisaties of initiatieven, die nu nog zorggroepen zijn, streven naar inpassing in het onderwijsstelsel, met de bijbehorende rechten en plichten?*

1.3 Opbouw van dit rapport

Het vervolg van dit rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 wordt het voor het onderzoek gehanteerde plan van aanpak uiteengezet. Hoofdstuk 3 omvat de analyse van de interviews in het licht van de twee deelvragen van de onderzoeksvragen. In paragraaf 3.1 wordt, in aansluiting op de eerste deelvraag van de onderzoeksvraag, zicht geboden op de organisatievorm en de inrichting van de huidige Samen naar School-klassen. In paragraaf 3.2 worden, in aansluiting op de tweede deelvraag, de beelden, wensen en voornemens van de initiatieven ten aanzien van formeel onderwijs in kaart gebracht. In paragraaf 3.3 worden specifiek de overwegingen van de ouders ten aanzien van de optie van formeel onderwijs belicht. In hoofdstuk 4 wordt, in een slotbeschouwing, uitgewerkt hoe begeleiding, door een voor elke betrokken partij bij een Samen naar School-initiatief acceptabele gesprekspartner en bron van informatie, zou kunnen bijdragen aan een transformatie naar formeel onderwijs.

H2 | Plan van aanpak

De focus in deze verkenning ligt op de Samen naar School-initiatieven en de ouders van de kinderen in de Samen naar School-klassen. Zij zijn bevroegd over de huidige organisatie en inrichting van de Samen naar School-klassen en over hun beelden, wensen en voorkeuren omtrent de toekomst van de Samen naar School-klas en in het bijzonder het bieden van formeel erkend onderwijs.

2.1 Stappenplan

Deze verkenning is in vier stappen tot stand gekomen.

Stap 1: Kennismaken en concretiseren

Ter voorbereiding van de diverse te doorlopen stappen, de te voeren interviews en de analyse zijn er startgesprekken gevoerd met verschillende actoren die betrokken zijn bij dit onderzoek. Met het Steunpunt Passend Onderwijs en het Ministerie van OCW zijn startgesprekken gevoerd. Met Stichting Het Gehandicapte Kind is gesproken vanwege de betrokkenheid van de stichting bij de oprichting van de nieuwe Klassen en de ondersteuning die de stichting biedt aan Samen naar School-klassen. Met dit overleg is het zicht van Het Gehandicapte Kind op het veld betrokken. In de startfase is ook overleg gepleegd met Stichting OOG Onderwijs en Jeugd, die recent de Handreiking 'Samen naar School voor scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs' heeft ontwikkeld. Mede omdat de voorbereiding van deze verkenning en de handreiking deels parallel verliepen, is gaandeweg ook deelgenomen aan de overleggen van de Klankbordgroep die OOG bij de voorbereiding van de Handreiking heeft geraadpleegd. Gaandeweg het traject is ook gesproken met de projectleider van de bij de Samen naar School-klassen betrokken zorgarrangeurs, om ook de door de zorgarrangeurs opgedane kennis en ervaring omtrent de Samen naar School-klassen erbij te betrekken.

Aan het slot van het startgesprek zijn de afspraken met de opdrachtgever aangescherpt en is het plan van aanpak definitief gemaakt.

Stap 2: Documentenanalyse en vragenlijst interviews

In de tweede stap van het onderzoek is op basis van beschikbare documentatie het zicht op de Samen naar School-klassen en hun context aangescherpt. Deze eerste, verkennende documentanalyse bestond uit twee voornamelijk bronnen: 1) eerdere onderzoeken naar Samen naar School-klassen en 2) aanwezige informatie op de websites van de verschillende Samen naar School-klassen.

De eerdere onderzoeken (veelal gevalstudies) gaven een eerste beeld van de inrichting van enkele van deze initiatieven. In de 'Populatiebeschrijving Samen naar School Klassen van de Zorgarrangeurs' van november 2021 worden de populatie en de organisatie van onderwijs en zorg in drie Klassen in kaart gebracht. Daarnaast is op basis van de aanwezige informatie op de websites van de initiatieven een inventarisatie gemaakt van verschillen en overeenkomsten van de Samen naar School-klassen. Deze inventarisatie heeft geresulteerd in een beeld van het hele landschap van Samen naar School-klassen, met kenmerken als de locatie, de doelgroep, de wijze van (zorg)financiering, de ten behoeve van de kinderen toegepaste methodieken, de bestaande samenwerkingen en of er op dit moment sprake is van formeel onderwijs. Deze eerste analyse heeft een eerste aanzet geboden tot de beantwoording van de eerste (beschrijvende) deelvraag. Tevens kon op basis van deze inventarisatie gekomen worden tot een lijst met kenmerken per klas, die diende als voorbereiding voor de toegepaste vragenlijst en de interviews.

De in de interviews toegepaste vragenlijst bestaat uit drie delen, die relateren aan de belangrijkste elementen uit de onderzoeksvraag:

1. *Huidige organisatie en inrichting van het Samen naar School-initiatief*

Het eerste deel van de vragenlijst betreft vragen om de wijze waarop de Samen naar School-initiatieven zijn georganiseerd en ingericht in kaart te brengen. Bij het opstellen van deze vragen werden als uitgangspunt de kenmerken gehanteerd zoals ook toegepast in de verkennende documentanalyse. De vragen zijn grotendeels aan alle deelnemers van het interviews gesteld, om zo de percepties van zowel de trekkers/initiatiefnemers, als de ouders, als de personeelsleden van de betrokken school te inventariseren.

2. *Beelden en ambities ten aanzien van formeel onderwijs*

Met het tweede gedeelte van de vragenlijst is aan de initiatiefnemers gevraagd naar hun beelden van formeel onderwijs en hun ambities daaromtrent, en naar de overwegingen die hierbij een rol spelen. Aan ouders is gevraagd in welke mate het aanbod in de Samen naar School-klas op dit moment voldoet aan hun wensen en, indien dit nog niet van toepassing is, hoe ze aankijken tegen de Samen naar School-klas waarin formeel erkend onderwijs wordt gegeven en naar inschrijving van hun kind in het onderwijs.

3. *De perceptie van de betrokken onderwijsprofessionals*

De onderwijsprofessionals zijn bevroegd op hun ervaringen met de Samen naar School-klas. Hiermee is ook het beeld verbreed naar de wisselwerking tussen een Samen naar School-klas en de andere groepen binnen de school, zowel voor de leerlingen als voor de docenten.

De toegepaste vragenlijst is opgenomen in bijlage 2 van dit rapport.

Stap 3: Interviews

In de derde stap van het onderzoek zijn semigestructureerde interviews afgenomen bij de directbetrokkenen van de Samen naar School-klassen, op basis van de vragenlijst. In alle gevallen namen de huidige trekkers van het initiatief deel aan het interview. In het merendeel van de interviews namen ook ouders en/of personeelsleden van de betrokken school deel aan het gesprek.

De website [SamenNaarSchool.nl](https://www.samennaarschool.nl) van Stichting Het Gehandicapte Kind geeft aan dat er op dit moment 42 Samen naar School-klassen actief zijn. Gegeven de opdracht is het onderzoek beperkt tot Klassen voor kinderen in de basisschoolleeftijd. Daarmee bleven ten minste drie actieve Klassen voor kinderen in de vo-leeftijd buiten beschouwing. Van 28 reeds actieve Klassen in de context van het basisonderwijs konden contactgegevens beschikbaar worden gemaakt. Voor een aantal van de andere geldt dat ze nog in de opstartfase verkeren en/of niet publiekelijk vindbaar zijn. Alle 14 initiatieven die tijd en ruimte konden en wilden vrijmaken voor een gesprek zijn geïnterviewd. Deze omvatten samen 23 Klassen. Met interviews met (naar de inschatting van de onderzoekers) meer dan de helft van de actieve Klassen is een representatief beeld verkregen van het Samen naar School-veld en van de variëteit tussen initiatieven en Klassen.

De gesprekken vonden plaats in de periode november 2021 t/m begin februari 2022 en namen gemiddeld één tot anderhalf uur in beslag. Nagenoeg alle interviews vonden online plaats, mede vanwege de geldende coronamaatregelen. Eén interview kon fysiek plaatsvinden.

De interviews zijn afgenomen door, respectievelijk, de projectleider, de onderzoeker en drie junior adviseurs. Een aantal interviews is door twee teamleden gezamenlijk afgenomen, andere interviews door één teamlid. Van elk interview is een schriftelijk verslag gemaakt. Gaandeweg de interviewfase heeft het projectteam regelmatig overlegd over de opgedane ervaringen en de eerste bevindingen. Door tussentijds te overleggen is de uniformiteit in de wijze van interviewen bevorderd.

Van elk interview is een verslag gemaakt. De interviewverslagen zijn, tezamen met de in kaart gebrachte documentatie per initiatief, door drie projectteamleden geanalyseerd op basis van een vergelijking op de onder stap 2 genoemde indicatoren.

In opeenvolgende overleggen heeft het projectteam gezamenlijk gereflecteerd op de belangrijkste opbrengsten van deze analyse. In dit iteratieve proces van gezamenlijke analyse is de beantwoording van de deelvragen en uiteindelijk de hoofdvraag uitgewerkt.

Stap 4: Rapportage aan Steunpunt Passend Onderwijs

Het onderhavige rapport is in januari - begin februari 2022 samengesteld, nadat alle interviews waren afgenomen en geanalyseerd. Omdat toekomstbeelden en ambities deels persoonlijk zijn en geïnterviewden er deels geen prijs op stelden dat deze publiek zouden worden, wordt in deze rapportage niet geciteerd uit de interviews. Omdat niet alle initiatieven konden worden geïnterviewd en het lastig is om een exact getal op de kring van de Samen naar School-klassen te plakken, worden gemene delers tussen de Klassen in deze verkenning niet uitgedrukt in percentages.

H3 | Resultaten

In dit hoofdstuk presenteren we de bevindingen van ons bureau- en veldonderzoek.

3.1 Het landschap van Samen naar School-klassen

Deze paragraaf biedt, in aansluiting op de eerste deelvraag van de onderzoeksvraag, zicht op de organisatievorm en de inrichting van de huidige Samen naar School-klassen.

De Samen naar School-klassen zijn alle tot stand gekomen om inclusief opgroeien en de ontwikkeling van kinderen te bevorderen. Uit de interviews komt naar voren dat de Samen naar School-klassen een grote variëteit kennen ten aanzien van hun organisatievorm en inrichting. De initiatieven en de Klassen verschillen van elkaar wat betreft hun doelgroep, het wel of niet bieden van formeel onderwijs, hun benadering van de ontwikkeling van kinderen en de toepassing van leerlijnen en methodieken, de relatie tot de gastschool en de wijze waarop de zorg in de Klas wordt bekostigd.

Aan de oorsprong van de Klassen liggen verschillende beweegredenen ten grondslag. In alle gevallen ervoeren de initiatiefnemers dat er nog geen geschikte plek was voor de kinderen in de beoogde doelgroep om naar school te gaan. Een aantal initiatieven is voortgekomen uit de zoektocht van ouders voor hun eigen kind. Andere kwamen voort uit ervaring met kinderen in een zorgcontext. Twee van de gesproken initiatieven zijn vanuit het reguliere onderwijs opgericht.

De bestaande Klassen hebben rond hun start allemaal in enige vorm samengewerkt met Het Gehandicapte Kind (eerder: NSGK) en veelal een startbijdrage vanuit Het Gehandicapte Kind benut. De actuele relatie tot het Gehandicapte Kind met betrekking tot ondersteuning en hun verdere ontwikkeling verschilt per Klas. Klassen ondersteunen elkaar op dat vlak ook onderling.

Naast overeenkomsten en gemene delers zijn er ook verschillen tussen de Klassen. Dat komt ook terug in de waarnemingen van een aantal betrokkenen. In deze paragraaf wordt het landschap met Klassen beschreven in termen van de variatie in hun vorm en organisatie en in hun ontwikkeling.

De doelgroep

De groep kinderen waarvoor Klassen een aanbod hebben variëert. Een aantal Klassen richt zich op (ernstig) meervoudig beperkte kinderen, enkele omvatten ook kinderen met het syndroom van Down. Andere Klassen zijn meer gericht op kinderen met autisme of op kinderen met een prikkelverwerkingsstoornis. De Klassen voor kinderen met een specifiek ontwikkelingsvraagstuk kennen een wat meer omliggende doelgroep, waar de Klassen zich in den brede openstellen voor kinderen die ontheven zijn van de leerplicht. Klassen in de laatste groep met verschillende locaties delen kinderen in een enkel geval in op basis van vooral thuisnabijheid of op basis van in welke locatie er een plek beschikbaar komt. Ook de connectie met andere kinderen of het ontwikkelingsniveau van het kind speelt een rol bij de plaatsing.

Wel of niet formeel onderwijs

Alle Samen naar School-klassen werken aan de ontwikkeling van kinderen. Vijf Klassen doen dat al met formeel onderwijs en omvatten kinderen die in het onderwijs staan ingeschreven. Eén van deze initiatieven omvat kinderen die zijn ingeschreven en kinderen die (tijdelijk) ontheven zijn. De meeste Klassen werken aan ontwikkeling met een onderbouwde aanpak binnen de zorgcontext. De Klassen hanteren uiteenlopende onderwijsvisies. Opvallend is dat de Klassen die formeel onderwijs bieden dit reeds vanaf hun start doen. Er zijn nog geen Klassen gaandeweg overgegaan naar formeel onderwijs. Wel is er een Klas van waaruit twee kinderen individueel de overstap hebben gemaakt naar, respectievelijk, speciaal en regulier onderwijs. Met een kind uit een andere Klas zal worden geprobeerd die stap te zetten.

Benadering van ontwikkeling, leerlijnen en methodieken

De toegepaste benaderingen van de ontwikkeling van kinderen en de toepassing van leerlijnen en onderwijsmethoden variëren ook. Deels is er samenhang met de kinderen in de doelgroep. Deels ook met de achtergrond en expertise van initiatiefnemers en met de onderwijsrichting van de gastschool. In één Klas, die in z'n geheel in het onderwijs ingeschreven leerlingen omvat, worden de methoden en de leerstof voor regulier basisonderwijs geboden. Soms worden, ook daar waar formeel nog geen onderwijs wordt geboden, in de Klas methoden gebruikt die breder binnen de desbetreffende school worden toegepast. Dat geldt ook voor thema's die aan de orde komen. In het onderwijs in de Klas binnen de Vrije School komen de Vrije School-thema's en methoden terug.

Een deel van de Klassen benut voor de ontwikkeling van de kinderen IPIO-Z, het vanuit het Gehandicapte Kind ontwikkelde lesprogramma voor kinderen met ernstig meervoudige beperkingen, dat aansluit bij een reguliere leeromgeving. Bij andere Klassen weegt de achtergrond of visie van de initiatiefnemers door in hoe er aan de ontwikkeling van de kinderen wordt gewerkt. Een deel van de Klassen benut methoden uit het speciaal onderwijs, of sluit aan bij onderwijsaanbod voor het reguliere onderwijs. In een kring waaraan een aantal van de Klassen deelneemt, worden informatie en ervaringen gedeeld omtrent het werken aan de ontwikkeling van de kinderen.

Sommige Klassen benoemen dat zij in verhouding meer onderwijs bieden dan andere. Die vergelijking wordt in dit rapport niet aangegaan. Wat ontwikkelingsgerichte activiteiten kunnen zijn, hangt immers sterk samen met de doelgroep.

De relatie tot de gastschool

In een aantal gevallen is de relatie tussen de gast-basisschool en de Samen naar School-klas hecht en actief. In de meeste gevallen ervaren de Samen naar School-klassen die nog geen formeel onderwijs omvatten de samenwerking als hard werken, specifiek met betrekking tot het bevorderen van interactie tussen de kinderen, collectief en de deelname van kinderen individueel aan reguliere lessen. In deze contexten komt een gesprek over formalisering van het onderwijs niet vanzelf op gang. De samenwerking tussen de Samen naar School-klassen die al onderwijs aanbieden en de basisschool is erg sterk en actief. Leiderschap vanuit de basisschool is daarbij steeds een bevorderende factor.

De interactie tussen de kinderen uit de Samen naar School-klas omvat op veel scholen ten minste het samen spelen en het bijwonen van festiviteiten. Rond een aantal Klassen spitst zich dat toe op het laten ervaren, terwijl op andere scholen de kinderen daadwerkelijk samen aan de slag zijn. Op een aantal scholen nemen kinderen uit de Klas deel aan reguliere lessen, zoals gym of muziek, vaak op individuele basis, en met een begeleider vanuit de Klas. Soms zijn de kinderen uit de Klas gekoppeld aan een vaste reguliere groep en groeien ze daarmee mee. Kinderen uit de reguliere groepen komen soms in de Klas, lezen nogal eens voor of zijn op een ander vlak samen met een kind uit de Klas actief. In heel veel Klassen heeft de inclusie tijdens de coronaperiode een knauw gekregen en vraagt inclusie de komende tijd hernieuwde aandacht. In Klassen met ingeschreven leerlingen hebben de coronamaatregelen de inclusie veel minder of niet in de weg gestaan.

Wijze van zorgbekostiging

De toegepaste (zorg)bekostiging verschilt ook:

- Een aantal Klassen omvat vooral kinderen met indicaties op basis van de Wlz.
- De zorg voor kinderen in andere Klassen wordt vooral op basis van Jeugdwet-indicaties bekostigd.
- Combinaties komen ook voor.
- Kinderen in sommige Klassen gaan gaandeweg over van een Jeugdwet- naar een Wlz-indicatie als in samenspraak wordt geconcludeerd dat er voor een kind geen perspectief op formeel onderwijs is.

Ook de schaal van bekostiging verschilt:

- In veel Klassen vindt de bekostiging per kind plaats op pgb-basis.
- In andere Klassen gaat het uitsluitend of vooral om natura-/budgetbekostiging op basis van de Wlz of de Jeugdwet.

Opvallend is dat er uiteenlopend wordt gedacht over de meest passende bekostigingsvorm:

- Klassen die (vooral) werken op pgb-basis vinden die vorm het beste passen bij de relatie tussen kind, ouders en Klas.
- Een pgb past bij de regierol van ouders over de zorg voor hun kind en bij hun betrokkenheid, zo wordt genoemd.

Gekoppeld aan naturabudgetten wordt het integrale karakter van de bekostiging genoemd en de waarde van meerjarige afspraken. Klassen die contractafspraken hebben met een zorgkantoor en/of een gemeente zeggen met die werkwijze ook te voorkomen dat ouders belast hoeven te zijn met het administratieve werk voor het pgb. Genoemd wordt ook dat een contract de beleidsmatige invulling van de inkooprelatie bevordert en dat ook het toezicht op de zorg, als een organisatie als instelling geldt, bevorderlijk is voor de kwaliteit van de zorg.

3.2 Wensen en beelden van initiatieven ten aanzien van formeel onderwijs

In deze en de volgende paragraaf brengen we, aansluitend op de tweede deelvraag van de onderzoeksvraag, in kaart of initiatiefnemers en ouders meerwaarde zien in formeel erkend onderwijs in de Samen naar School-klassen.

Ook wordt in kaart gebracht of de organisaties of initiatieven, die nu nog zorggroepen zijn, willen streven naar inpassing in het onderwijsstelsel, met de bijbehorende rechten en plichten. Na de typering, in paragraaf 3.1, van de Klassen aan de hand van een aantal aspecten waarop ze verschillen, gaan we in deze paragraaf specifiek in op de beelden, wensen en voornemens van de initiatieven ten aanzien van formeel onderwijs. In paragraaf 3.3 worden specifiek de overwegingen van de ouders ten aanzien van de optie van formeel onderwijs belicht.

Zoals genoemd in paragraaf 3.1, is in enkele van de geïnterviewde Klassen reeds formeel onderwijs aan de orde. Van de Klassen die nog geen formeel onderwijs bieden, heeft een aantal de wens of het voornemen om te werken aan de transitie naar onderwijs. De beelden van wat de transformatie naar formeel onderwijs zou betekenen en vragen en de voornemens omtrent de meerwaarde van de stap naar formeel onderwijs variëren.

Beeld van formeel onderwijs in relatie tot bestaande Klas

Op dit moment worden twee Samen naar School-klassen - van de gesproken initiatieven - uitsluitend of grotendeels bekostigd uit onderwijsgeld, deels uit middelen van het samenwerkingsverband passend onderwijs. Ten behoeve van de andere Klassen die formeel onderwijs omvatten wordt onderwijs- en zorgbekostiging toegepast. In die gevallen komen de zorgbudgetten tot besteding via de stichting achter het Samen naar School-initiatief en het onderwijsbudget via de school.

Alle initiatiefnemers herkennen zich in het principe dat alle kinderen recht hebben op onderwijs, dat recht zouden moeten kunnen effectueren en dat het Nederlandse onderwijs tekortschiet waar die ruimte er binnen het erkende onderwijs nog niet is. Klassen die nog geen formeel onderwijs omvatten hebben uiteenlopende beelden van wat de introductie van onderwijs zou omvatten. Enkele Klassen hebben het beeld dat zij met de bestaande stichting en de huidige manier van werken formeel onderwijs kunnen omvatten. Een deel hiervan geeft aan ervan overtuigd te zijn dat zij al verantwoorde kwaliteit bieden, en dat ze zich daar geen zorgen over maken. Vaak zijn zij gericht op zoek naar de financiële middelen die samenhangen met onderwijs en zouden zij die graag benutten, naast de nu beschikbare zorgbekostiging. Ze zien voor zich dat reeds werkzame of nieuw aan te werven leerkrachten uit deze middelen zouden kunnen worden betaald en dat zo ook de pgb's en daarmee de ouders deels kunnen worden ontlast. Een enkele Klas is ervan op de hoogte dat in de actuele wet- en regelgeving formeel onderwijs enkel mogelijk is onder de vlag van een reeds bestaande school voor regulier of speciaal onderwijs. Deze Klas noemt als haar streven de constructie die wordt toegepast door een van de reeds onderwijsbiedende Klassen.

De meeste Klassen waren er ten tijde van het interview nog niet van op de hoogte dat erkend onderwijs op dit moment wettelijk enkel mogelijk is onder het formele gezag van een bestaande school dan wel door de kinderen op een school in te schrijven. Evenmin is men zich ervan bewust dat wijziging van deze wetgeving - bijvoorbeeld aansluitend op de Tweede Kamer-motie om de Samen naar School-klassen van een eigenstandige onderwijsstatus te voorzien - een traject van meerdere jaren zou vragen.

Veel Klassen maken in de interviews duidelijk dat zij een transformatie naar formeel onderwijs nog ervaren als een zoektocht of als een nog onbekend domein, dat in hun ontwikkeling tot nu toe nog geen perspectief werd en waaromtrent ze ook nog geen begeleiding hebben ervaren bij het ontginnen ervan. Ze vragen zich af onder welke condities hun onderwijs - het werken aan de ontwikkeling van kinderen - officieel erkend kan worden. Brengt dat risico's met zich mee voor de opgebouwde kwaliteit? Welke bekostiging brengt onderwijs met zich mee? Hoe zouden onderwijs- en zorgbekostiging zich tot elkaar verhouden?

Klassen geven aan dat een landelijke leidraad omtrent wat er mogelijk is en ondersteuning hen daarbij zouden helpen. Uit Handreiking die in ontwikkeling is komt naar voren dat formalisering van het onderwijs in Samen naar School-klassen in de praktijk vaak zal betekenen dat de onderwijsbekostiging stroomt naar de school waarop de kinderen worden ingeschreven, terwijl de zorgbekostiging neerslaat bij de Samen naar School-stichting die de zorg organiseert. Waar voor de kinderen een integraal aanbod wordt georganiseerd, zal er dus 'achter de schermen' sprake zijn van twee gescheiden bedrijfsvoeringen. Hoe het toevoegen van onderwijs in dit opzicht zal uitwerken, wordt niet voorzien door de meeste Klassen die nog geen formeel onderwijs omvatten. Breed wordt ervan uitgegaan dat de zorgorganisatie, die een Klas nu is, naast zorgbekostiging ook over onderwijsbekostiging zou kunnen gaan beschikken. Voortbouwend op dit abuis leven er beelden van hoe met onderwijsbekostiging de tekortschietende zorgbekostiging kan worden aangevuld.

Ook zorg over risico's voor de kwaliteit van wat reeds is opgebouwd geven aanleiding tot terughoudendheid of aarzeling omtrent een stap naar formeel onderwijs. Bij al langer actieve Klassen speelt daar een remmende voorsprong. Zulke Klassen ervaren reeds zorgvuldig en onderbouwd te werken aan de ontwikkeling van de kinderen, met een gemotiveerd en ingespeeld team. Ze ervaren ook waardering van de ouders; een factor daarbij is dat die voor een meervoudig gehandicapt kind vaak niet actief op zoek zijn naar het intrekken van de ontheffing. Wat zou men in die context in de waagschaal stellen door voor (geformaliseerd) onderwijs voortaan te varen op de school, zo werpt één initiatiefnemer retorisch op. Dit initiatief werkt samen met meerdere basisscholen. Men zegt overtuigd te zijn van de kwaliteit van de huidige manier van werken in de zorgsetting, borgt die met een ISO-certificering en geeft aan dat ouders de wijze waarop er wordt gewerkt aan de ontwikkeling van de kinderen breed waarderen, en bovendien dat in dienst zijnde leerkrachten niet als werknemer de overstap willen maken naar de school, mocht formalisering van het onderwijs dat met zich meebrengen.

De relatie met de gast-basisschool is vaak ook vanuit de zorgcontext al hard werken. Dat geldt ook voor het bevorderen van interactie tussen de kinderen, collectief en de deelname van kinderen individueel aan reguliere lessen. Slechts in een enkel geval wordt tussen de gastschool en de Samen naar School-klas gesproken over de optie van formalisering van het onderwijs. Vaak vraagt de partnerschool zich in dat verband af of invoeging van de Samen naar School-klas in het onderwijs meer en complexer werk met zich mee zal brengen. Daarnaast maken zij zich zorgen over de bekostiging.

Klassen die overtuigd zijn van de kwaliteit die ze reeds bieden maken zich zorgen over het bereiken van gedeelde verantwoordelijkheid met de gastschool en over ruimte voor inbreng als de samenwerking verder zou worden geformaliseerd. Hierbij kan een factor zijn dat Samen naar School nog een relatief jong concept is en dat de 'best practices' in termen van formeel onderwijs in de onderwijssector nog niet breed bekend zijn.

Eén Klas noemt dat er in de desbetreffende regio beleid ten aanzien van het uitstroomniveau van groep-8-leerlingen uit het basisonderwijs zou gelden dat de omschakeling naar formeel erkend onderwijs dwarsboomt. Waarschijnlijk wordt met deze opmerking verwezen naar de onderwijsresultaten in termen van de eindtoets. Zou de Samen naar School-klas gaan tellen als formeel onderwijs, dan zou in beginsel de score van leerlingen meewegen in de scores van de school op de eindtoets. Vervolgens zou de basisschool in vergelijkend opzicht slecht uit de verf komen. Echter, scholen kunnen nu al een ontheffing van de eindtoets aanvragen voor individuele leerlingen die onderwijs volgen in een reguliere groep. De Inspectie en het Ministerie van OCW zijn (anno 2022) bovendien in gesprek om deze mogelijkheid te verruimen voor een groep leerlingen die kan vallen onder de noemer 'Samen naar School'.

Het valt op dat docenten of directeuren van gastscholen die in het kader van de verkenning zijn gesproken juist louter positief reageren op de samenwerking en de bundeling met de Klassen. Allicht hangt die positieve attitude samen met de intussen opgedane ervaring. Voor twee van de Klassen waar nu al formeel onderwijs wordt geboden geldt dat het de directeur van de basisschool was die het initiatief voor de Samen naar School-klas nam.

Rond de Klassen die formeel onderwijs bieden valt ook op dat er per kind een actief gesprek wordt gevoerd tussen het Samen naar School-initiatief, de basisschool en ouders over de context waarin het kind het best gedijt: sommige kinderen komen - met erkenning van hun principiële recht op onderwijs - beter tot hun recht in de zorgcontext, zo zegt men. Voor andere kinderen voegt de bevoegde leerkracht toe. Deze afweging vraagt om zeer actieve observatie van kinderen en een verstandhouding tussen Samen naar School-initiatief, school en ouders die de laatste het vertrouwen biedt dat ieder nauw aansluit bij het kind en het belang van het kind voorop heeft staan.

In veel omgevingen ervaart de Samen naar School-klas nu nog geen uitnodigende houding van het samenwerkingsverband passend onderwijs, soms ook niet van gemeenten. Klassen zijn bij veel samenwerkingsverbanden niet als vanzelf welkom voor gedachtewisseling over hoe zij zouden kunnen inpassen in het regionale onderwijslandschap voor kinderen met ondersteuningsvragen. Nog steeds zijn niet alle samenwerkingsverbanden bekend met de vorm en de werkwijze van een Samen naar School-klas. Klassen ervaren in het aangaan van het gesprek met samenwerkingsverbanden ook geen ondersteuning, behalve soms bilateraal van een andere Klas. Mutatis mutandis geldt hetzelfde voor de verhouding tot gemeenten. Veel gemeenten waarderen Samen naar School-klassen als een vorm van lokaal maatschappelijk initiatief en nemen blijkbaar voetstoots aan dat voor de betrokken kinderen formeel onderwijs niet aan de orde kan zijn. De verkenner zijn geen voorbeelden ter ore gekomen waarin vanuit gemeenten (en specifiek de afdeling Leerplicht) het gesprek is aangegaan over het inschrijven van kinderen in een Samen naar School-klas in het onderwijs of over formalisering van het onderwijs in een Klas.

Ook in dat opzicht is de context dus niet als vanzelf stimulerend. In enkele regio's werd ook de totstandkoming van Klassen op zorgbasis in de afgelopen jaren nog tegengehouden.

In de periode dat Samen naar School-klassen actief zijn, heeft niet al een Klas gaandeweg haar bestaan de transitie gemaakt naar formeel erkend onderwijs en daarmee een groep kinderen met een leerplichtontheffing ingeschreven. De Klassen die reeds ingeschreven leerlingen omvatten, werken vanaf hun start op die basis. Dat nog geen Klas gaandeweg de stap naar formeel onderwijs heeft gezet, heeft er deels mee te maken dat de Klassen stuk voor stuk pas een paar jaar oud zijn. Praktisch betekent dat vaak dat de organisatie pas recent stabiel is of nog aan het worden is, na een pioniersfase, en dat er nog geen ruimte is geweest zich breed te oriënteren op een transformatie naar onderwijs. Bovendien hebben ze daartoe ook nog geen uitnodiging of begeleiding ervaren. Een meer concrete ambitie betreft in deze fase vaak de samenwerking en integratie met de basisschool en/of het uitbreiden van het aantal groepen of locaties. Bij meerdere initiatieven leeft ook de ambitie een groep te starten voor kinderen in de vo-leeftijd. De aanleiding hiervoor is meestal dat een deel van de kinderen in de startgroep ouder wordt en dat het fijn zou zijn als voor hen inclusie met een vo-school zou kunnen worden bewerkstelligd. Klassen voelen zich verantwoordelijk voor het vinden van een geschikte plek voor de kinderen die anders zouden moeten uitstromen na het bereiken van de middelbareschoolleeftijd. Een aantal Klassen ziet dit vraagstuk als een grotere prioriteit dan de omschakeling naar onderwijs.

3.3 Wensen en beelden van ouders ten aanzien van formeel onderwijs

In paragraaf 3.2 zijn de beelden, wensen en voornemens van de Samen naar School-initiatieven ten aanzien van formeel onderwijs belicht. In deze paragraaf brengen we specifiek de overwegingen van de ouders in kaart ten aanzien van de optie van formeel onderwijs.

Centraal staat dat ouders uiteenlopende overwegingen hebben ten aanzien van de optie van formeel onderwijs.

Deels uiten de ouders die deelnamen aan de interviews de wens hun kind te kunnen inschrijven als onderwijsgerechtigde leerling. Soms gaat het daarbij om de overtuiging dat hun kind gebaat is bij onderwijs of dat ze meerwaarde verwachten van het didactische niveau van een leerkracht, soms ook om erkenning van hun kind als mens, met dezelfde rechten als anderen. Daarbij komt soms ook de welhaast filosofische vraag op wie of wat structureel kosten bespaart, nu het voor hun kind beschikbare onderwijsbudget niet wordt benut. Ouders geven ook aan dat ze kunnen begrijpen dat de Samen naar School-initiatieven streven naar formeel onderwijs in de zoektocht om voor hun werking meer financiële middelen beschikbaar te maken.

Deels zijn ouders ook blij met de Samen naar School-aanpak in zijn huidige zorgvorm. Ouders hebben actief gekozen voor de Samen naar School-context voor hun kind vanwege het streven naar inclusie. Ze waarderen ook hoe de ontwikkeling en het stimuleren van de kinderen een plaats heeft binnen de zorgsetting. Deels volstaat deze benadering voor hen.

Veel ouders geven aan dat ze geen groot verschil verwachten ten aanzien van de ontwikkeling van hun kind en de dagelijkse gang van zaken als het kind ingeschreven zou zijn en het onderwijs geformaliseerd. Soms lijkt er ook sprake te zijn van berusting omtrent de ondersteuningsvragen van hun kind, als ouders aangeven wel meerwaarde te zien van onderwijsactiviteiten voor andere kinderen, maar niet voor hun eigen kind.

Belangrijke factoren voor ouders in relatie tot onderwijs zijn dat hun kind de benodigde zorg blijft krijgen en de bekostiging daarvan. In het bijzonder ouders van kinderen met in de tijd beperkte indicaties op basis van de Jeugdwet ervaren op dit vlak telkens weer spanning. Hoe onderwijs volgen en zorg gebruiken samen kunnen gaan, is in veel contexten en ook voor betrokken instanties vaak nog een zoektocht. Waar ouders ervan uitgaan dat de professionals die de voorziening leiden hen duidelijkheid en zicht op mogelijkheden kunnen bieden, zien zij het aangaan van onderwijs voor hun kind als een risico zolang de professionals met wie zij schakelen hen door onbekendheid er niet van kunnen verzekeren dat ze de zorg voor hun kind niet in de waagschaal stellen door het in te schrijven in het onderwijs. Tegen nogal wat ouders is - in weerwil van wettelijke regels - in het verleden op jonge leeftijd van hun kind gezegd dat ze zich het best vooral zouden richten op het regelen van de voor hun kind benodigde zorg en werd met dezelfde moeite aangedrongen op het aanvragen van een leerplichtontheffing. Bovendien is er maar beperkte praktijkervaring met de uitwerking van de overstap van een ontheffing naar ingeschreven zijn in relatie tot zorgbekostiging. Er is nauwelijks of geen publiciteit rond gedeelde ervaringsverhalen op dit vlak. Praktijkvoorbeelden en -ervaring uit Klassen die al formeel onderwijs omvatten zouden op dit punt werkzaam kunnen zijn voor Klassen die gaan transformeren en voor de betrokken ouders.

H4 | Slotbeschouwing: werkzaamheid van begeleiding bij de stap naar formeel onderwijs

4.1 Formalisering van onderwijs vraagt samenwerking

In hoofdstuk 3 is belicht dat de meeste Samen naar School-initiatieven, die nu nog uitsluitend vanuit de zorg werken, nog niet actief bezig zijn met het verkennen van de mogelijkheden die formeel onderwijs zou bieden. Op een enkel initiatief dan wel op onderdelen na hebben ze ook nog geen beeld van wat formalisering van het onderwijs van de kinderen zou betekenen gegeven de geldende wet- en regelgeving. Enkele initiatieven spreken uit, zoals al is genoemd, dat landelijke duidelijkheid over de mogelijkheden voor de transformatie naar formeel onderwijs en ondersteuning hen daarbij op weg zou kunnen helpen. Formalisering van onderwijs vraagt om samenwerking met ouders, schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en gemeenten. In dit verband is het relevant dat Samen naar School-initiatieven, zoals in hoofdstuk 3 in kaart is gebracht - in het bijzonder als het gaat om formalisering van het onderwijs en het omzetten van het recht op onderwijs van de kinderen in praktijk - nog niet overal een welkome omgeving ervaren van samenwerkingsverbanden passend onderwijs, van gemeenten en in veel gevallen ook niet van de basisscholen waarmee ze samenwerken.

Samenwerking vraagt erom elkaar te vinden. Uit de interviews met de Samen naar School-initiatieven komt naar voren dat een transformatie van Samen naar School-klassen naar formeel onderwijs zou worden bevorderd door informatie daarover en ondersteuning op maat te bieden. In dit hoofdstuk, dat het karakter heeft van een slotbeschouwing, wordt nader toegelicht waarom deze optie werkzaam zou kunnen zijn en wordt (in paragraaf 4.2) uitgewerkt wat deze zou kunnen omvatten.

De Samen naar School-klassen zijn alle tot stand gekomen om inclusief opgroeien en de ontwikkeling van kinderen te bevorderen. In hun uitwerking bieden ze elk variaties op die principes. Om formalisering van het onderwijs in Samen naar School-klassen effectief te laten zijn, is het nodig om in de uitwerking aan te sluiten bij de specifieke situatie per Klas, in termen van de doelgroep, de benadering van ontwikkeling, leerlijnen en methodieken, de wijze van zorgbekostiging, de relatie tot de gastschool en uiteraard de ambities van de desbetreffende Klas. Onderwijs maken vraagt dus maatwerk. De Klassen die al formeel onderwijs omvatten tonen hoe dat per situatie op specifieke wijze vorm krijgt en wordt georganiseerd, in samenwerking met ouders, het betrokken schoolbestuur, het samenwerkingsverband en gemeenten.

Formalisering van het onderwijs vraagt dat de ouders hun kinderen inschrijven. De stap kan dus enkel in samenspraak met de betrokken ouders worden gezet. Dat vraagt dat de ouders accuraat geïnformeerd worden, zodat zij zich begeleid voelen bij de keuze die zij maken voor hun kind.

Bij de Klassen die al ingeschreven leerlingen bevatten valt op dat er per kind een actief gesprek wordt gevoerd tussen het Samen naar School-initiatief, de basisschool en ouders over de context waarin het kind het best gedijt, zo kwam in het vorige hoofdstuk aan de orde. Deze afweging vraagt om een zeer actieve observatie van kinderen en verstandhouding tussen Samen naar School-initiatief, school en ouders die de laatste het vertrouwen biedt dat ieder nauw aansluit op het kind en het belang van het kind voorop heeft staan.

Om het onderwijs in Samen naar School-klassen te formaliseren is het verder ook nodig te komen tot samenwerking met schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en gemeenten. Een constructie rond erkend onderwijs en de pedagogische invulling daarvan moet ook voor elk van deze betrokkenen werken en in gezamenlijkheid worden ingepast in wet- en regelgeving, naast dat deze constructie ook past bij een Klas en de kinderen daarin. Vanuit die insteek kunnen gesprekken worden geëntameerd tussen Klassen en schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en gemeenten waarin tot een gezamenlijke aanpak kan worden gekomen die voor elk van de betrokken partijen kan werken, en die een stap vooruit kan zijn in het bieden van onderwijs aan steeds meer kinderen en dus in het effectueren van hun recht op onderwijs.

Een aanpak langs bovenstaande lijn vraagt kennis van wet- en regelgeving, in het bijzonder de mogelijkheden en ruimte die daarin geboden worden, en van de rollen en bevoegdheden van instanties. Benoemd is al dat Klassen die nog geen formeel onderwijs bevatten tot nu geen begeleiding hebben ervaren omtrent mogelijkheden tot formalisering in samenspraak met schoolbesturen, het samenwerkingsverband en/of de gemeente en evenmin omtrent het aangaan van overleg met de instanties.

Aan de gevoelde behoefte aan nadere duidelijkheid omtrent de mogelijkheden voor formalisering van het onderwijs, wat wet- en regelgeving vragen en de implicaties van het naast elkaar toepassen van onderwijs- en zorgbekostiging zal tegemoetgekomen worden in de Handreiking die door bureau OOG wordt voorbereid. In aansluiting op de Handreiking lijkt het zinvol dat voor de Samen naar School-initiatieven een begeleidende functie beschikbaar wordt gemaakt. In de volgende paragraaf zetten we daarvoor de opties uiteen.

4.2 Opties voor de invulling van een begeleidende functie

Eventuele begeleiding kan werkzaam zijn als deze voor elke betrokken partij bij een Samen naar School-initiatief een acceptabele gesprekspartner en bron van informatie is. Begeleiding zou erop gericht kunnen zijn het overleg tussen betrokken organisaties en instanties over formalisering van het onderwijs te ondersteunen, werkend vanuit mogelijkheden en in het belang van de betrokken kinderen.

Werkend vanuit mogelijkheden en in het belang van kinderen kan, gekoppeld aan de Handreiking, op een aantal vlakken worden geïnformeerd en ondersteund:

- Aansluitend op de ontwikkelpaden die de Handreiking zal schetsen, en ook voortkomend uit de Samen naar School-klassen die reeds ingeschreven kinderen bevatten en ook andere onderwijszorgarrangementen, kunnen aan initiatieven en samen met hen ook aan instanties mogelijkheden voor de organisatie van (formeel) onderwijs en de onderbouwde pedagogische invulling daarvan worden geschetst.

- Vragen die bij initiatieven leven kunnen worden uitgediept en besproken. Ook kan worden besproken hoe de specifieke situatie van een Klas en de daar levende toekomstbeelden in de wettelijke mogelijkheden zijn in te passen
- Samen naar School-klassen kunnen worden geïnformeerd ten behoeve van het gesprek dat met de ouders van de kinderen gevoerd dient te worden. Inschrijven als leerling, en het daarmee opgeven van de ontheffing van de leerplicht, is uiteindelijk aan de ouders. Daarvoor behoeven zij goede informatie. Belangrijk is dat ouders weten wat de transitie naar formeel onderwijs betekent en op basis daarvan een onderbouwde keuze kunnen maken. Voor ouders is verder, zoals eerder benoemd, een belangrijke invalshoek dat de zorg voor hun kind geborgd blijft. Het is dus ook belangrijk om hen mee te nemen in veranderingen in de organisatie van de zorg en met hen te bespreken hoe te allen tijde wordt voorkomen dat de zorg voor hun kind in het geding komt.
- De rollen van schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en gemeenten rond de formalisering van onderwijs en het inschrijven van leerlingen kunnen worden verduidelijkt. Er kan worden meegedacht in de aanloop naar overleggen met samenwerkingsverbanden en gemeenten, om zo te bevorderen dat men in samenspraak kan komen tot een uitwerking van formeel onderwijs die past bij het initiatief en in de context.
- Er kan geadviseerd worden bij de voorbereiding van een samen met schoolbesturen, samenwerkingsverbanden en gemeenten op te stellen plan van aanpak. Een bijzonder aandachtspunt daarbij is hoe, gekoppeld aan formeel onderwijs, onderwijs- en zorgbekostiging zich tot elkaar gaan verhouden. Waar de medezeggenschapsraad van de school een adviesrecht heeft als het gaat om het onderwijsbeleid en -aanbod van de school en omtrent het toelatingsbeleid, kunnen scholen en initiatieven ook worden voorbereid op het met de medezeggenschapsraad te voeren gesprek.

Ondersteuning op de bedoelde vlakken zal naar verwachting uitnodigend en stimulerend werken. Door met Klassen het gesprek aan te gaan over wat formalisering van het onderwijs en inschrijven van de kinderen kan betekenen en hoe dat in zijn werk kan gaan, zal ook latente belangstelling manifest worden, zeker als gaandeweg enkele Klassen daadwerkelijk stappen in deze richting gaan zetten.

Bijlagen

Bijlage 1: Lijst van geïnterviewde initiatieven

Initiatief	Aantal Klassen
Stichting Bram	2
Stichting Duco	1
Klas op Wielen	1 PO
Stichting Lotta	2
Stichting Tim	1
Stichting Liz	3 PO
Vlinderklas (De Vink/Merel Foundation)	1
Stichting KanZ	1
De Kameleon 's-Gravezande	1
Stichting Mees	1
Stichting ZON	3
Vrije School Adriaan Roland Holst	1
Esdégé Reigersdaal/ODC de Carrousel	4
Stichting Paswijs	1

Bijlage 2: Interviewleidraad

1. Inventariseren hoe de huidige Samen naar School-initiatieven zijn georganiseerd en ingericht.

Oorsprong en algemene inrichting

- Met welk idee is deze Samen naar School-klas opgericht?
- Wat was de achtergrond van de trekker van het project (geweest)? Zorgorganisatie? Ouders? Bestaande school? Anders?
- Is er documentatie - bijvoorbeeld op de website - met informatie over de organisatie van de Samen naar School-klas?
- Hoe ziet een gemiddelde dag eruit binnen de Samen naar School-klas?
- Is de samenwerking met de reguliere school (of de school voor speciaal onderwijs) vastgelegd in afspraken?
- Is er contact of samenwerking met het regionale samenwerkingsverband passend onderwijs?
- Is een zorgarrangeur (in opdracht van OCW/VWS) betrokken en actief?
- Voor zover u kunt inschatten, hoe verschillen de aanpakken en 'verhalen' van de verschillende Samen naar School-klassen?
- Aan ouders: Hoe kijkt u aan tegen het actuele aanbod van de Samen naar School-klas?
- Aan ouders: Bent u op dit moment op enige wijze betrokken bij de organisatie van de Samen naar School-klas?

Financiering

- Op welke wijze wordt de Samen naar School-klas gefinancierd? Wellicht is ook hier schriftelijke documentatie over?
 - Denk aan:
 - Zorg:
 - Via Wet langdurige zorg
 - Instellingsbudget
 - Persoonsgebonden budgetten per kind
 - Jeugdwet
 - Zorgverzekeringswet
 - Met onderwijsgeld?
 - Donaties?
 - Op welke manier worden de kosten voor het gebouw gedekt?
- Is de huidige financiering voldoende voor de inspanningen die de Samen naar School-klas vraagt?
- Bent u tevreden over de financiering?
 - Met betrekking tot de hoogte van het budget
 - Met betrekking tot het overleg/samenwerking met financiers

Methode

- Gebruiken jullie een bepaalde methode in de begeleiding van de kinderen? Waar is die op gebaseerd?

Leerplichtig/ingeschreven

- Op welke wijze zijn de kinderen van de Samen naar School-klas geïntegreerd in de school?
 - Hoe vaak doen ze mee met andere, 'reguliere' klassen?
- Zijn de kinderen ontheven van de leerplicht, of niet?
- Indien ingeschreven kinderen, hoe zijn die kinderen geïntegreerd in de school en het onderwijs? Op welke wijze anders dan wanneer ze niet leerplichtig/ingeschreven zouden zijn?

Locatie/samenwerkingspartners

- Waar zijn jullie gevestigd? Waarom daarvoor gekozen?
- Willen jullie uitbreiden naar andere locaties?
- Met wie werken jullie samen? Is er een onderwijspartner? Andere instellingen?
- Hoe verloopt die samenwerking? Zou die verbeterd kunnen worden?
 - Hoe werkt dat per individueel kind?
- Is er een samenwerking met andere Samen naar School-klassen?
 - Op welke punten, cq. waar bestaat die samenwerking uit?

2. Verkennen of deze initiatieven erop gericht zijn om formeel erkend onderwijs te bieden

- Wat is het doel/ambitie in termen van onderwijs van de Samen naar School-klas?
 - Huidige vorm (van werken aan ontwikkeling kinderen) voldoet? Of streven naar formeel erkend onderwijs?
- Wilt u daartoe officieel verbinden met een school?
- Zou het passend zijn dat kinderen dan moeten worden ingeschreven als leerplichtig?
- Welke afwegingen spelen hierbij een rol?
- Welke stappen worden al ondernomen om deze ambitie te verwezenlijken?
- Wat zou het onderwijs in elk geval omvatten?
- Welke behoefte aan ondersteuning zou u hebben bij het organiseren van formeel erkend onderwijs?
- Hoe kijken de ouders aan tegen een mogelijk streven naar onderwijs? (Zie hieronder onder 3)
- Hoe kijkt u aan tegen de rechten en plichten die formeel erkend onderwijs (zie de alinea aan het begin van dit blok) met zich zouden meebrengen?

3. Streven betrokken ouders

- Hoe kijkt u aan tegen het actuele aanbod van de Samen naar School-klas? (indien nog niet gevraagd bij deel 1)
- Welke wensen hebt u voor de invulling van de Samen naar School-klas in de toekomst?

- Hoe kijkt u aan tegen het stimuleren van de ontwikkeling van de kinderen in de Samen naar School-klas? (eventueel al aan bod gekomen bij deel 1)
- Vindt u het belangrijk dat uw kind formeel erkend onderwijs krijgt?
- Wat is uw visie op een Samen naar School-klas waarin uw kind is 'ingeschreven' en dus onder de leerplicht valt? Wat zou het onderwijs in elk geval omvatten?
- Verwacht u dat de organisatie van een Samen naar School-klas wordt geregeld door anderen of denkt u dat ouders daar ook een rol in kunnen spelen?

4. Perceptie betrokken onderwijsprofessional

- Wat was uw verwachting toen u hoorde dat er een Samen naar School-klas op uw school kwam?
 - Wilde u hier wel bij betrokken zijn?
- Hoe ziet de samenwerking in de praktijk eruit (voor de begeleiding van een individueel kind).
- Hoe reageren de kinderen uit de andere groepen?
- Kunt u uit uw ervaringen vertellen welke tips u heeft voor docenten en ouders zodra een Samen naar School-klas een formeel erkend onderwijsprogramma wordt? (ook met betrekking tot nieuwe rechten en plichten, die dan gelden voor school en ouders).

BMC

Databankweg 26D
3821 AL Amersfoort

Postbus 490
3800 AL Amersfoort

(033) 496 52 00
info@bmc.nl
www.bmc.nl

KvK BMC Implementatie 31046509
IBAN NL61ABNA0626023106
BTW NL80.55.22.827 B.01

Colofon

11 februari 2022

Naam adviseurs :

- Peter Hulsen
- Tom Langbroek

Projectnummer : PO024015

Kijk voor meer info op onze website: bmc.nl